

W SPRAWIE OCHRONY SKARPY WIŚLANEJ NA BIELANACH W WARSZAWIE

WYSOKI BRZEG WIŚŁY — skarpa wiśłana daje się prześledzić w obrębie lewobrzeżnej Warszawy na całej swej długości. W centrum wskutek zabudowy miejskiej pierwotny kształt skarpy uległ zmianie, a w formie naturalnej zachował się jedynie fragmentarycznie na peryferiach miasta. Dwoma stanowiskami, gdzie krawędź wysokiego tarasu wiślanego zachowała się bez większych zmian, są Bielany na odcinku między kościołem Kamiedułów a Młocinami oraz na Służewcu w pobliżu Dworca Południowego.

W obrębie południowej i centralnej części Warszawy wysoka krawędź tarasu akumulacyjnego jest znacznie oddalona od obecnego koryta rzeki, a jedynie na północ od parku na Bielanych Wisła podcina stromy brzeg, stale zmieniając jego konfigurację.

Skarpa wiśłana jest jednym z ciekawszych obiektów geologicznych na terenie Warszawy i w związku z tym doczekała się licznych opracowań, podkreślających, że jest to klasyczny profil czwartorzędu na terenie Mazowsza.

Stratygrafia czwartorzędu w obrębie Warszawy, jak na to zwrócili uwagę Z. Sujkowski i S. Z. Różycki (6), wskutek nierównej powierzchni podłoża podczwartorzędowego i erozji wód Prawiśły jest skomplikowana. Najpełniejszy profil, dostępny do badań bez sztucznych przekopów, odsłania się w wysokim brzegu Wiśły na Bielanych, gdzie widoczne są osady pliocenu, plejstocenu i holocenu.

Pliocen, którego wychodnie widoczne są w wielu miejscach na omawianym odcinku brzegu Wiśły, zaczyna się serią ilów poznańskich przechodzących ku górze zwłaszcza w niewielkich wypiętrzeniach w serię ilasto-piaszczystą z sieczką roślinną. Zagłębienia między tymi garbami wypełniają piaski rzeczne uznane przez L. Sawickiego (5) za preglacjalne. Nad seriami pliocenu, a miejscami nad piaskami preglacjalu znajduje się seria piasków mieszanых preglacjalno-plejstocenijskich, a ponad tym glina zwałowa o barwie szarobrunatnej zaliczona przez L. Sawickiego (5) do drugiego zlod-

wacenia. Nad tym znajduje się seria piasków międzymorenowych oraz warstwa zastoiskowych ilów wstęgowych, być może będąca wraz z leżącymi nad nią głazikami odpowiednikiem trzeciego zlodowacenia (5). Wyżej występują piaski zaliczone przez F. Różyckiego (3) do fluwioglacjału, a przez L. Sawickiego do trzeciego interglacjału. Ponad tym znajduje się poziom spiaszczonej brunatno-czerwonej gliny przechodzącej stopniowo w osady glazowo-żwirowe, uważane za morenę denną czwartego zlodowacenia (5). U góry znajduje się seria drobnych piasków warstewkowanych (interglacjał czwarty L. Sawickiego-5), a nad nią silnie spiaszczona glina z bezładnie rozproszonymi głazikami i żwirem, odpowiadająca akumulacji ostatniego zlodowacenia. Profil kończy holocenska seria piaszczysta przechodząca na W od Parku Bielańskiego w piaski pól wydmyowych.

Jak wynika z przytoczonej wyżej stratygrafii, omawiany profil jest bardzo cennym dokumentem naukowym i w związku z tym już w 1929 r. F. Różycki (3) zwracał uwagę na konieczność jego zabezpieczenia, czego dokonano w granicach parku.

Natomiast skarpa między Bielaniem a Młocinami, wskutek intensywnego podmywania brzegu przez wody Wisły i warunków geologicznych sprzyjających tworzeniu się osuwisk, stale zmienia konfigurację.

Obok procesów naturalnych modyfikujących wygląd skarpy, wiele nieodwracalnych zmian zwłaszcza w jej powierzchniowej części powstaje wskutek bezmyślnego lub nieświadomego udziału ludzi wybierających się na spacer do Parku Bielańskiego. Turyści nie doceniając, a właściwie nie zdając sobie sprawy ze znaczenia skarpy jako klasycznego profilu geologicznego i zabytku przyrody, zbiegając po niej ku Wiśle, przyczyniają się do powstania powierzchniowych ruchów spęływania gleby, które maskują ten ciekawy profil.

Skarpa na tym odcinku straciła w większości swój pierwotny charakter, a zjawisko niszczenia zachodzi tak szybko, że już w ciągu pół roku dają się zauważyć widoczne zmiany w jej ukształtowaniu. W efekcie stale powiększają się języki pełzającej gleby i w wielu miejscach zarysowują się stopnie przyszłych osuwisk.

Wyda się, że czynniki zajmujące się ochroną przyrody wraz z zainteresowanymi instytucjami geologicznymi na terenie Warszawy powinny przeciwstawić się dalszemu niszczeniu tego odcinka skarpy.

Ze swej strony chciałabym poddać pod dyskusję kilka projektów, których realizacja rozpoczęłaby akcję ochrony i zabezpieczenia skarpy. Wydaje się, że słuszne byłoby ustawienie tablicy informacyjnej o budowie i wartości

geologicznej skarpy wiślanej. W wielu miejscach zwłaszcza w Parku Bielańskim należałoby zasadzić krzewy, które wstrzymałyby szybkość procesów spęływania gleby i ograniczyłyby ilość przejść do Wisły jedynie do niezbędnych.

Po zabezpieczeniu skarpy przed dalszym niszczeniem byłoby słuszne odsłonić fragment jej profilu, by wycieczki młodzieży szkolnej, dla której napisali specjalny przewodnik w latach międzywojennych F. Różycki, R. Kobendza i T. Paszkowski (4), studenci geologii i geografii oraz inne osoby mogły bezpośrednio zapoznać się choć pobieżnie z fragmentem podłoża geologicznego Warszawy.

Artykuł niniejszy ma jedynie na celu zwrócenie uwagi na wartość naukową i dydaktyczną skarpy jako zabytku przyrody nieożywionej. Mam nadzieję, że wysunięte wyżej projekty zwrócą uwagę osobom zajmującym się ochroną przyrody, a zwłaszcza konserwatorowi przyrody oraz gospodarzowi Parku Bielańskiego — Przedsiębiorstwu Gospodarki Komunalnej — na właściwe i szybkie zabezpieczenie skarpy. Z tym wiąże się również przeniesienie przedsiębiorstwa eksploatującego piasek z łąch wiślanych, znajdującego się obecnie u podstawy skarpy w pobliżu kościoła Kamedułów, w inne miejsce poza teren Parku Bielańskiego.

LITERATURA

1. Lencewicz S. — Dyluwium i morfologia środkowego Powiśla. Prace PIG t. II. Warszawa 1927.
2. Lewiński J., Łuniewski A., Małkowski S., Samsonowicz J. — Przewodnik geologiczny po Warszawie i okolicy. Warszawa 1928.
3. Różycki F. — Brzeg Wisły na Bielaniech pod Warszawą. „Przegląd Geograficzny” t. IX. Warszawa 1929.
4. Różycki F., Kobendza R., Paszkowski T. — Bielany pod Warszawą. Lwów-Warszawa.
5. Sawicki L. — Budowa geologiczna oraz morfologia okolic Warszawy. „Ziemia”. Warszawa 1934.
6. Sujkowski Z., Różycki S. Z. — Geologia Warszawy. Warszawa 1937.

SUMMARY

At Bielany which is the northernmost part of Warsaw a section of Pliocene, Pleistocene and Holocene deposits is exposed in the left bank of the Vistula river.

Some suggestions are made of preservation of this section in future. It should be accessible for school youth, students of geology and for all interested in geology of Warsaw.

РЕЗЮМЕ

В северной части левобережной Варшавы в откосе Вислы обнаруживается геологический разрез плиоценовых, плейстоценовых и голоценовых отложений.

В статье автор выступает за предохранение разреза от разрушения и выдвигает проект популяризации фрагмента разреза среди учащейся молодежи, студентов геологии и лиц заинтересованных геологической структурой Варшавы.